

Hírek, ismertetések

Összeállította: BABINSZKI Edit

Események, rendezvények

Beszámoló Magyarhoni Földtani Társulat Őslénytani és Rétegtani Szakosztályának 2023. évi vándorgyűléséről

Szakosztályunk legfontosabb – és ebben az évben egyetlen – rendezvénye a Magyar Őslénytani Vándorgyűlés, melyet 2023. május 18–20. között, immár 27. alkalommal rendezett meg a Magyarhoni Földtani Társulat Őslénytani és Rétegtani Szakosztálya. A rendezvényt évről évre máshol tartjuk, így a helyi őslénytani és rétegtani sajátosságokat a helyszínen tudjuk megvitatni, megismerve a Kárpát-medence fontos geológiai objektumait. A konferenciát a Magyarhoni Földtani Társulat Őslénytani és Rétegtani Szakosztályának vezetősége szervezte FÓZ Y István elnök és SZIVES Ottilia titkár vezetésével.

Ezúttal a Mecsekben Pécsvárad adott otthont az előadási napoknak, a rendezvény színhelye a Pécsvárad Vár és István Király Szálló volt. A Szent István király által 998-ban alapított, erődített szerzetesi monostor és a hozzá kapcsolódó 18. századi gazdasági épületcsoport együtteséből álló, gyönyörűen felújított helyszínen élvezhetjük a verőfényes májusi napokon a színvonalas előadásokat. A konferenciához kapcsolódó egy napos buszos terepbejárás ezúttal a Pécs Danitzpuszta–Feked–Zengővárkony Mészkecsék–Óbányai-völgy útvonalon történt. A terület sajátosságai miatt a terepi programban mezozoos és kainozoos lelőhelyek megtekintése is szerepelt, külön kiemelve a legújabb rétegtani eredményeket, melyekről SEBE Krisztina, MAGYAR Imre, BUJTOR László, GALÁ CZ András és SZABÓ Márton írtak kirándulásvezetőt a konferencia 56 oldalas kiadványában.

A résztvevők száma évről évre fluktuál, de sajnos csökkenő tendenciát mutat: idén 59 fő 21 hazai és két külföldi intézmény képviseletében vett részt a rendezvényen, illetve mutatta be az elmúlt év legérdekesebb őslénytani eredményeit. Rendezvényünk szakmai vendége volt Prof. Jörg MUTTERLOSE német kolléga, aki egy félórás keynote előadásban beszélt a mérszázú nannoplankton földtörténeti szerepéről, jelentőségéről. A rendezvényhez ebben az évben is kapcsolódott egy ismeretterjesztő program, melynek keretében ŐSI Attila tartott előadást a Mecsek és Villányi-hegység őshüllőiről. A program nagy sikert aratott, mintegy 40 érdeklődő vett részt rajta. A konferencián a hagyományoknak megfelelően az első és harmadik napon hangzottak el szakmai előadások: a kollégák összesen hat szekcióban 30 előadást tartottak és 8 posztert mutattak be. A változatos program során a paleontológiai gyűjtési módszerek szerepétől a „rémségek kicsiny táráján” át a triász radiolaria-közösségek dinamikájáig ismerhettük meg az aktuális eredményeket. Külön öröm, hogy rendezvényünkön került bemutatásra a Magyarország Litosztratigráfiai Egységeinek leírása, az „új Kék Könyv” legújabb kiadása is. Az egyre szűkülő létszám miatt az elmúlt évek szokásának megfelelően ebben az évben is csak két kategóriában díjaztuk a hallgatókat a legjobb BSc–MSc előadás vagy poszter, valamint a legjobb PhD előadás vagy poszter bemutatásáért. Az első kategória első helyezettje KICSI Anna-Réka, második helyezettje SZEGSZÁRDI Máté lettek. PhD kategóriában az első díjat MAGYAR János, a másodikat pedig BOTKA Dániel kapták. A második este a vezetőség rövid megbeszélést tartott, értékelte az elmúlt

öt év tapasztalatait, valamint javaslatok hangzottak el a következő évi vándorgyűléssel kapcsolatban is.

A Magyar Őslénytani Vándorgyűlés szervezői 27 éve rendületlenül elkötelezettek a haladó hagyományok ápolása mellett; így a fiatal generáció tagjai és a pályakezdekők segítséget, ötleteket és szakmai támogatást kapnak a tapasztaltabb kollégáktól. Ezúton is köszönjük a Magyarhoni Földtani Társulat, az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Magyar Természettudományi Múzeum támogatását.

A következő vándorgyűlés időpontja 2024. május 30 – június 1. lesz, helyszíne pedig a Noszvaj melletti Mátys Udvarház. Jövőre esedékes a háromévente lebonyolítandó szakosztályi vezetőségválasztás. Hat év után az elnök és a titkár is leköszön posztjáról, ezért a szavazás érvényessége érdekében minél több tagunk személyes részvételére számítunk 2024-ben Noszvajon!

SZIVES Ottilia
titkár

ROBOMINERS az EGU-kongresszuson

A ROBOMINERS projekthez kapcsolódóan az EGU 2023. évi kongresszusán (<https://www.egu23.eu/>) az egyik szekciót 'Mining the future: new trends and technological advances in mining exploration and production' címmel szervezték Bécsben, 2023. április 25-én. Az előadók között szerepelt MÁDAI Ferenc és ZAJZON Norbert, a szekció egyik levezető elnöke HARTAI Éva volt. A szekción elhangzott előadások és a bemutatott poszterek a következő címen érhetők el:

<https://meetingorganizer.copernicus.org/EGU23/session/46424>.

ROBOMINERS Roadmapping Workshop

2023. május 4–5-én a spanyolországi La Palmán rendezték meg a ROBOMINERS projekt „Roadmapping Workshop”-ját, melyre 22 szakértőt hívtak meg különböző országokból. A workshop témája annak vizsgálata volt, hogy a projekt keretében kifejlesztett technológia első ipari próbája milyen feltételek mellett valósulhat meg. A rendezvényen HARTAI Éva és MÁDAI Ferenc tagtársak vettek részt.

TripGift workshop

A European Federation of Geologists szervezet (EFG) részvételével a TripGift projektben (<https://tripgift.eu/>), melynek célja a földtudományok oktatásának vonzóbbá tétele virtuális terepbejárások megvalósításával. A projekthez kapcsolódóan az EFG szervezésében 2023. május 9-én egy nemzetközi online workshop megrendezésére került sor „Training pupils on geosciences through Virtual Field Trips” címmel. A workshopon HARTAI Éva tagtársunk az ENGIE projekt azon eredményeit ismertette, amelyek az új projekt megvalósításakor hasznosak lehetnek. Az elhangzott előadások letehetőek a következő címen:

<https://tripgift.eu/index.php/activities/>

EFG Council Meeting

Az EFG 2023. május 18–19-én Belgrádban tartotta nyári tanácsulását. Az eseményhez egy EuroWorkshop kapcsolódott „PERC Reporting Standard: Context, Requirements and Application” címmel. A tanácsülés fő témája az EFG stratégiájának megújítása és az új irányelvek kidolgozása volt. A Magyarhoni Földtani Társulatot HARTAI Éva és SZANYI János, az EFG Tanácsának tagjai képviselték.

Személyi hírek

Gyászír

Fájdalommal tudatjuk, hogy

JÁMBOR Áron tagtársunk március 20-án,
KALMÁR János tagtársunk március 21-én,
RADÓCZ Gyula tagtársunk március 27-én,
VAKARCS Gábor tagtársunk április 4-én,
SELMECZI Ildikó tagtársunk április 16-án elhunyt.

Emlékük szívünkben és munkáinkban tovább él!

Könyvismertetés

Gurka, Dezső (Hrsg.): Mineralogische Konnotationen im 18. und 19. Jahrhundert. Die Wirkungsgeschichte der Freiburger Bergakademie in Mittel- und Osteuropa.

(Ásványtani konnotációk a 18. és 19. században.)

A Freibergi Bányászati Akadémia hatásának története Közép- és Kelet-Európában)

A „konnotáció” nehezen lefordítható szakkifejezése a tudománytörténetnek, *jelenséget* jelent, amelybe azonban a kapcsolatok és kölcsönhatások is beleértendők. GURKA Dezső bevezető tanulmányában ilyen értelemben ad áttekintést a német ásványtan helyzetéről a tárgyalt korban. Ezen belül különösen WERNER és a neptunizmus jelenségét és hatását emeli ki.

A könyv első nagy témaköre a Freibergi Bányászati Akadémia, ahonnan a szellemi hatások kiindultak. Ennek keretében két német szerző tanulmányát olvashatjuk. Angela KUGLER-KIESSLING, az akadémia könyvtárának jelenlegi munkatársa a WERNER hagyatékában megmaradt gyűjteményeket mutatja be az ásványgyűjtemény kivételével. Ide tartoznak a magánkönyvtár, a történelmi térképek, a bányászati metszetek és a kéziratok, ezen belül a gazdag levelezés, valamint egy éremgyűjtemény is. Annett WULKOW az akadémia vendégkönyvből gyűjtötte ki a magyar látogatók bejegyzéseit az 1769–1820 közötti időszakból. Az összesen 2.768 bejegyzés közül néhány száz a külföldi, és ezek közül 16 származik Magyarországból. A látogatók között volt Anton VON RUPPRECHT, a selmezbányai főiskola későbbi tanára, Ignaz VON BORN, aki első sorban az amalgámos eljárás iránt érdeklődött, valamint Joseph JONAS, aki a pesti Nemzeti Múzeum ásványgyűjteményének felügyelője lett. A szerző megtalálta a Freibergi vendégkönyvben TELEKI Domokos bejegyzését is, aki 1795 őszén járt az akadémián.

A könyv második témaköre a Freibergi akadémia németországi és oroszországi hatása. A németországi hatást Thomas BACH egy filozófiai jellegű tanulmánya képviseli, amely GOETHE ásványgyűjteményének jelentőségét hangsúlyozza a költő életművében.

Különösen kiemeli a „tárgyi gondolkodás” (*gegenständliches Denken*), azaz a megszemlélt tárgyak bizonyos intuitív megértésének jelentőségét. GOETHE a gyűjteménye tárgyait sorokba (francia szóval *suite*-okba) rendezte, ebben a tekintetben WERNER követője volt. A moszkvai akadémiai Földtani Intézet két munkatársa, Irina G. MALAKHOVA és Natalia I. BRYANCHANINOVA azt mutatják be, hogy Freiberg gyakorolta a külföldi tudományos központok közül talán a legfontosabb hatást az orosz földtudományok fejlődésére. Több Freibergben végzett, szász szakembert hívott meg a cár, akik később jelentős szerepet vállaltak Oroszországban, és közben félig oroszokká is váltak. Ilyen volt például RENOVANZ, FISCHER VON WALDHEIM és PANSNER is. WERNERnek Freibergben később is akadt számos orosz tanítványa. Zoya A. BESSUDNOVA, a moszkvai Vernadskij Geológiai Múzeum főmunkatársa külön cikkben foglalkozik a felsorolt német szakemberek közül Fischer von Waldheim és Werner kapcsolatával. FISCHERT az orosz őslénytan megalapítójának tartják, Moszkvában 1805-ben ő alapította a Természettudományi Társulatot és az egyetem Természettudományi Múzeumát.

A könyv harmadik témaköre Freiberg magyarországi hatása. GURKA Dezső egy Freibergi professzor lányának, Julie CHARPENTIERNEK a történetét mutatja be, akit az ott tanuló báró PODMANICZKY Károly vett el feleségül, és hozott haza Magyarországra. Julie előzőleg a szintén az akadémián tanuló Friedrich von Hardenberg, költői nevén NOVALIS menyasszonya volt, de a költő fiatalon meghalt. NOVALIS műveiben ásványtani ismeretek, sőt magyar vonatkozások is gyakran jelennek meg. PODMANICZKY Freibergben és Jénában az ottani szellemi élet elismert alakja volt, aki itthon feleségével együtt jelentős kulturális hatást is közvetített. Julie tragikusan fiatalon, gyermeke világra hozatalakor halt meg Aszódon 1811-ben. A kötet tartalmazza a temetéskor elmondott gyászbeszéd teljes szövegét is mint forrásközlést.

PAPP Gábor tanulmányában nagyon sok adat segítségével mutatja be WERNER hatását a magyar ásványtanra. Foglalkozik a nevezéktanra tett hatásával is, és ezen belül kitér a magyar nyelvújítás sokszor túlzó kísérleteire. WERNER neptunista tanait nálunk nem fogadták el olyan egyöntetűen a szakemberek, mint talán a német nyelvterületen vagy Oroszországban. A legharcosabb hazai vulkanista Johann EHRENREICH VON FICHEL volt. BORN Ignác és KITAI-BEL Pál – bár hangsúlyozták a vízzel való elborítás fontosságát – a jelentősebb vulkáni hegységek eredetét már helyesen ismerték fel. A késmárki Mathias SENNOWITZ viszont az eredetileg vulkanista felfogásból „megtért” neptunista példája. A kevésbé ismert BREDETZKY Sámuel, aki a Jénai Ásványtani Társaság alapító tagja volt, és aki hazai és galíciai munkássága alatt is végig neptunista maradt.

A marosvásárhelyi Teleki Téka 1802-ben nyílt meg a nagyközönség számára, itt TELEKI Domokos ásványgyűjteményének gondozásával SZÁSZ JÓZSEF volt megbízva. Jénai tanulmányairól és otthoni tevékenységéről a kötetben VICZIÁN István írt. Hazáhozott jegyzetei között a legfontosabbak az ásványokat jellemző táblázatok, amelyekben mind az ismertetőjegyek, mind az ásványok felsorolása egyértelműen WERNERT követi. Egy kézirat, magyar nyelvű ásványhatározó könyv is található a jegyzetek között.

A könyv a Gondolat Kiadónál jelent meg, a cikkeket nyelvre német vagy angol. A jelenlegi kötet már a negyedik tagja annak a német vagy angol nyelvű könyvsorozatnak, amelyet GURKA Dezső szerkesztésében szintén a Gondolat Kiadó ad ki a jénai és weimari filozófia és természettudomány közép- és kelet-európai, különösen magyarországi hatásairól a romantika korában. Ezeknek a köteteknek a témaköre az ásványtan, antropológia és őslénytan. Ezt az értékes sorozatot ugyanerről a témáról még több magyar nyelvű kötet is kiegészíti.

VICZIÁN István